

¡BOMBA!

No son las flores del mal revelando oscuridades. De mujeres, potestades, debemos hacerlas normal.

K'UINTSIL

Edición de fin de semana, del viernes 8 al domingo 10 de octubre de 2021

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 7 · NÚMERO 1586 · www.lajornadamaya.mx

CHACHAK KAAL TS'UNU'UN

WI'IJ U'ULAB TU PÉETLU'UMIL YUCATÁN

Kéen ts'ókok u k'áatal yóok'ol u golfoil Méxicoe', chachak kaal ts'unu'üne' (Archilochus colubrises) ka'anán yéetel wi'ij u k'uchul tu jáal ja'ilo'ob Yucatán, ts'ókokole' óoli' talamk u kaxtik tu'ux u je'elet yéetel ba'al ti'al u jaantej.

Ichil u baatsil le chan ch'íich'a', le je'ela', juntúul ti' le asab chichantako'obo', ts'ókokole' Beey u k'aaba'o' tumen u k'u'uk'mel u kaale' chaktak, ba'ale' keen ju'uluk tumen k'iine' ku chíikbesik u jejeláasil boono'ob rubí. "U boonile' yaan ba'al u yil yéetel tu'ux ku ju'ulul tumen k'iin; ts'ókokole' beey u béeytal u yila'al wa leti'", tu tsolaj Vanessa Martínez García, máax jo'olbesik u múuch'kabil Proyecto Santa María, ku meyaj ti'al u kaláantik ch'íich'o'ob yéetel k'áax tu'ux ku yantalo'ob tu lu'umil Yucatán.

Le chan ba'alche'a' kaja'an tu xamanil áamrikaano kóontinente -Estados Unidos yéetel Canadá- ba'ale' keen k'uchuk u k'iinilo'ob ke'elile "ku yeemel" tak tu chúumuk-noojolil México; ts'ókokole' je'el bix uláak' u xiinximbal ch'íich'o'obe' ku koojol tu petenil Yucatán.

Ba'ax p'atik ich sajbé'entsil u kuxtal le chan ch'íich'a', je'el bix uláak' ch'íich'o'obe' ku máan xiinximbal'o'obe', leti' u k'askúunta'al tu'ux ku kajtalo'ob. Tumen keen k'uchko'ob ka'ache' u yjel'ob yaan tu'ux u koojolo'ob, ba'ale' walkila' keen taako'obe', ku yilko'obe' ts'ókok u beeta'al najo'ob wa kaaji'.

JUAN MANUEL CONTRERAS
OOCHEL JOSHL

ESPECIAL: FAUNA NUESTRA | P. 48 TAK 50

Tanzanoil j ts'íibe', Abdulrazak Gurnah, chíimpolta'ab yéetel u Noobelil Káan lik' Ti'ilil

El novelista tanzano, Abdulrazak Gurnah, gana el Nobel de Literatura